

Duško Marković, predsjednik Vlade Crne Gore
Intervju za Global Citizen
6. oktobar 2017.

Šta su glavna obilježja političkog programa Vaše Vlade?

Vlada je formirana prije deset mjeseci u situaciji kada je Crna Gora izašla iz duge predizborne kampanje, a zatim i parlamentarnih izbora na kojima smo imali najdirektnije miješanje jedne velike sile sa ciljem zaustavljanja integracije Crne Gore u zapadne strukture, prije svega u NATO. Uprkos velikoj predizbornoj napetosti, i čak pokušaju terorizma, za šta je u toku suđenje državljanima Crne Gore i nekih drugih zemalja, izbore je karakterisala gotovo rekordna izlaznost od 73,3 odsto, i to su prema ocjenama iz izvještaja posmatračke misije OEBS/ODIHR i Savjeta Evrope bili najbolje pripremljeni i sprovedeni izbori u Crnoj Gori.

Pola godine prije toga smo, želeći da damo dodatni legitimitet tada predstojećim izborima, čak prepustili opoziciji najznačajnija ministarstva u Vladi i dva potpredsjednička mjesta. Dobitak na političkom planu platili smo, međutim, na ekonomskom. Posljedica takve vlade je da sam zatekao stanje izuzetno visokog javnog duga i budžetskog deficita. U ekspozeu sam kao tri prioriteta na ekonomskom planu naveo: 1: jačanje makroekonomske stabilnosti; 2: kontinuirani razvoj kvalitetne infrastrukture i osmišljenu dugoročnu valorizaciju prirodnih resursa, kroz realizaciju razvojnih projekata, posebno u sektorima u kojima Crna Gora ima komparativne prednosti: turizmu, poljoprivredi, energetici i prerađivačkoj industriji; i 3: unapređenje konkurentnosti ekonomije, što podrazumijeva neodložan nastavak i uspješan epilog strukturnih reformi, kao i kontinuirano unapređenje poslovnog ambijenta.

Danas, deset mjeseci kasnije sa zadovoljstvom mogu da konstatujem da smo u sva tri ekonomska prioriteta uspjeli i to iznad mog očekivanja koja nijesu bila mala. Među pet država smo sa najvećim privrednim rastom Evropi. Sa 5,1% u drugom kvartalu ispred nas su samo četiri evropske države. Napredovali smo u mandatu ove Vlade za pet mjesta na listi Doing Business Svjetske banke, Međunarodni monetarni fond, koji je kada sam preuzeo Vladu bio skeptičan, ocijenio je prošlog mjeseca u Izvještaju da Vlada dobro upravlja ekonomijom. I konačno, prije nedjelju dana jedna do tri vodeće svjetske rejting agencija popravila je naš rejting iz B1 negativno u B1 stabilno. Pokrenuli smo značajne infrastrukturne projekte – gradi se prvi autoput u Crnoj Gori – najveći infrastrukturni projekat u istoriji moje zemlje, moderna cesta koja će kroz vjerovatno jedan od najtežih terena za gradnju u Evropi povezati razvijeniji jug i resursima bogati sjever Crne Gore i vezati nas dalje za mrežu autoputeva u susjedstvu. Daleko je odmakla izgradnja podmorskog energetskog kabla koji će preko Crne Gore povezati Balkan i Italiju, odnosno evropsku električnu mrežu. U izgradnji je više velikih turističkih kompleksa među kojima i Portonovi – najveći turistički projekat u izgradnji na Mediteranu. Imamo i ogromno interesovanje renomiranih investitora iz vodećih

zapadnih država, ali i iz ostalih djelova svijeta za ulaganje u naš turizam. Pogotovo to interesovanje imamo nakon što smo početkom juna postali punopravna članica NATO-a što investitori prepoznaju kao potvrdu sigurnosti. Neto priliv stranih direktnih investicija u periodu januar-jun 2017. godine iznosio je 220,0 mil. €, što je rast od 41,7% u odnosu na isti period prošle godine.

Na vanjskopolitičkom planu ušli smo u NATO, i vodeća smo država u procesu integracije u Evropsku uniju i očekujemo da ćemo ubrzo postati naredna članica. Crna Gora je u kontinuitetu jedina država u ovom regionu – u prošlosti sinonimu nesigurnosti – koja ima dobre i kvalitetne odnose sa svim susjedima. I jedina čije je unutrašnje ustrojstvo građansko, multietničko i multikonfesionalno, a ne nacionalno kao što je u našem okruženju. Na tu svoju osobenost, na to dostignuće koje crnogorsko društvo baštini posebno smo ponosni i držimo to suštinskim. Sve ovo su neki od razloga za to što je u Crnoj Gori prije dva mjeseca održan najveći politički skup u ovom regionu kojem je prisustvovao potpredsjednik SAD Majk Pens koji ocijenio da Crna Gora ima vodeću ulogu u odbrani stabilnosti Zapadnog Balkana. Prijaju nam laskave ocjene, uvjereni da nijesu date olako ni napamet.

Dakle, makroekonomska stabilnost, razvoj infrastrukture i razvojnih projekata, zadržavanje vodeće pozicije u integracijama u zapadne strukture, dobrosusjedski odnosi ključ su moje političke agende. Naravno, ne treba zaboraviti unutrašnje reforme koje treba da nam omoguće da još brže dostižemo zapadne standarde odnosno da pokušamo da nadoknadimo viševjekovne zaostatke cijelog ovog regiona. U tom smislu pokrenuli smo najopsežnije reforme ikad sprovedene u ovoj zemlji u obrazovanju i u oblasti upravljanja prostorom, a predstoje nam slični koraci i u drugim oblastima.

Ipak, ono što u zaključku mogu da kažem da je najvažniji rezultat ovakve političke agende moje vlade je da smo uspjeli da udahnemo u Crnu Goru neki novi optimizam. Radimo mnogo i naporno, ali kada se vide veoma respektabilni rezultati onda je to sve lakše.

Kako Crna Gora prevazilazi sopstvenu prošlost?

Balkan je region u kojem svakoga ko dođe odmah zatrpaju istorijskim mitovima. Čerčil je jednom rekao da Balkan proizvodi više istorije nego što može da je konzumira. Mi gledamo da nas naša istorija, na koju smo ponosni, ne blokira. Okrenuti smo ka budućnosti – ka investicijama, ka podizanju standarda građana, ka dostizanju zapadnih vrijednosti, ka pozicioniranju Crne Gore na ono mjesto koje joj kao staroj evropskoj državi pripada. I po tome smo specifični u regionu. Pomenuo sam da smo zemlja multietničkog i multikonfesionalnog sklada, ali i jedina država u regionu koja je devedesete godine prošlog vijeka prošla bez rata na svojoj teritoriji. To pokazuje da smo već tada shvatali da ne treba da robujemo mitovima već da se okrenemo budućnosti. 2006. smo sprovedli referendum po najvišim svjetskim standardima i jedina smo postjugoslovenska država koja je izvojevala

nezavisnost olovkom, a ne puškom. Premda smo mi nezavisnost obnovili jer je Crna Gora bila priznata od svjetskih sila kao nezavisna država još 1878.

Možda jedno od objašnjenja našeg takvog stava i skoncentrisanosti na konkretne ciljeve leži u činjenici da smo u nekadašnjoj Jugoslaviji bili najmanje razvijena republika. Svi su bili bogatiji od nas. A danas smo mi predvodnici, vidjeli smo, ne samo u ekonomskom rastu i procesu integracija, već i po drugim parametrima.

Odavno smo se opredijelili da budućnost i napredak društva preuzmemo u sopstvene ruke, zacrtali smo ključne prioritete na unutrašnjem i vanjsko-političkom planu: članstvo u Evropskoj uniji i NATO-u. Na unutrašnjem planu, to je snažan privredni rast zasnovan na principima tržišne ekonomije i unapređenje životnog standarda svakog pojedinca i svake porodice. To su bili ciljevi i prioritete svih naših Vlada u prethodnoj deceniji, pa tako i ove. I u tome nijesmo pravili kompromise. Ta činjenica da smo išli pravo putem koji smo zacrtali, bez koketiranja sa populističkim temama pokazala se kao odličan izbor. I dobar recept, prepoznat i priznat i izvan Crne Gore.

Šta je najveći izazov za Crnu Goru u ovom momentu i kako se sa takvim izazovom suočavate?

Crna Gora već godinama u potpunosti dijeli zapadni sistem vrijednosti. Kao članica NATO-a i vodeća država u integraciji u EU dijelimo sve izazove razvijene Zapadne Evrope. Jednako nas zaokupljaju globalni izazovi - od klimatskih promjena, bezbjednosnih izazova, talasa imigracije sa Bliskog i Srednjeg istoka i zemalja Afrike, snaženja populističkih politika i dr. Sa tim izazovima se suočavamo kao dio porodice kojoj pripadamo.

Kada je riječ o specifičnostima Crne Gore – najvećim izazovima ne samo moje zemlje već i cijelog regiona vidim ekonomski jaz između nas i prosjeka Evropske unije, i pogotovo visokorazvijenih zemalja evropskog kontinenta i, drugo, nedostatak znanja da taj jaz prebrodimo. Ovo nijesu samo izazovi Zapadnog Balkana. Godinama smo svjedoci talasa emigracije stručnjaka, tzv. odliva mozgova iz zemalja Istočne Evrope ka zapadnim članicama. Na te izazove još niko nije dao odgovor. Ali su ti izazovi na Balkanu još izraženiji. Životni standard u našem regionu je danas na nivou od oko 33% prosjeka EU, mjereno bruto domaćim proizvodom per capita. U Crnoj Gori je nivo nešto viši – 42%, ali je to i dalje manje od pola prosjeka EU.

Što se dostizanja ekonomskog nivoa Evrope tiče već sam govorio šta je to što mi radimo i kako pokušavamo da najbržim putem nadoknađujemo vjekovni zaostatak. Što se znanja tiče, prepoznajući značaj i ulogu nauke, istraživanja i obrazovanja Crna Gora je inicirala predlog za osnivanje Međunarodnog instituta za razvoj održivih tehnologija s misijom „Nauka za mir“. Vjerujem da u tim oblastima naša saradnja, najprije u prepoznavanju talentovanih mladih ljudi, a zatim i u njihovom obrazovanju u saradnji sa vodećim svjetskim naučnim centrima, na

najbolji način pomažemo prevladavanju izazova i stvaramo perspektivu našim budućim generacijama. Sa tim ciljem sam ljetos posjetio CERN i naša inicijativa dobila je podršku jedne od najprestižnijih naučnih institucija u svijetu. Držimo da je ulaganje u znanje najbolja investicija.

Kao 29. članica NATO-a kakvu budućnost vidite u NATO-u i ostalim multilateralnim institucijama?

Članstvo u NATO-u zaokruživanje je našeg prvog vanjskopolitičkog prioriteta. Odluka o članstvu nije, dakle, rezultat nekog trenutnog ili ishitrenog stava niti je to naša dnevno-politička opcija već smo to zacrtali kao strateški izbor još prije više od deset godina kada smo rekli da želimo obnovu nezavisnosti kako bismo se brže integrisali u zapadne strukture i kako bismo brže dostigli sve zapadne standarde. Crna Gora je u brojnim multilateralnim organizacijama u kojima se ponaša kao odgovorna članica spremna da ispunjava sve preuzete obaveze. Kao što je naš stav da je NATO najbolji okvir za bezbjednost države i njenu stabilnost tako je npr. Savjet Evrope optimalan okvir za zaštitu i promociju ljudskih prava, vladavinu prava i demokratiju. Na sličan način gledamo da iskoristimo prednosti članstva u ostalim multilateralnim institucijama.

Kao mala država Crna Gora poseban značaj daje multilateralnim organizacijama i inicijativama jer smo svjesni da kao mali moramo da gledamo da najefikasnije iskoristimo svaki resurs i svaku priliku. Multilateralna dimenzija saradnje najbolja je prilika za male zemlje da u mjeri mogućeg učestvuju u rješavanju globalnih izazova.

Budući da tehnologija mijenja globalnu ekonomiju i način na koji se ljudi međusobno povezuju da li predviđate da će se mijenjati i koncepti državljanstva i nacionalnog identiteta?

Kada je riječ o konceptu nacionalne države i državljanstva naše izvjesno članstvo u Evropskoj uniji iziskuje kompatibilnost politika. Ipak, i u takvom sadašnjem i budućem okruženju prepoznajemo i koncept tzv. ekonomskog državljanstva kao šansu da unaprijedimo svoju ekonomiju. Naše zakonodavstvo propisuje da državljanstvo Crne Gore izuzetno može steći prijemom lice od posebnog značaja za državni, naučni, privredni, kulturni, ekonomski, sportski i drugi interes Crne Gore.

Pomno izučavamo koncepte raznih država, nekih i članica Evropske unije koji imaju takva rješenja. Nakon toga razradićemo kriterijume i metodologiju kojom ćemo omogućiti da lice može investirati kapital, odnosno donirati sredstva u Crnu Goru preko posebnog programa ulaganja i na taj način steći crnogorsko državljanstvo. Crna Gora već je prepoznata kao prestižna investiciona destinacija. Smatramo da ćemo na taj način olakšati investitorima boravak i privući dodatna sredstva.

Kako vidite ekonomiju Vaše zemlje za 30 godina?

Nemoguće je u današnje vrijeme munjevitog razvoja tehnologija i intenzivnih promjena na globalnom nivou dati takva predviđanja. Pogotovo je to nemoguće u eri ubrzanja kreiranja novih tehnologija kada je sve kraći razmak između tehnoloških generacija proizvoda. Sjetimo se da je prije samo prije manje od 30 godina svijet bio podijeljen na dva suprotstavljena bloka – Istoka i Zapada, a da danas najvrijednije tehnologije, djelatnosti i kompanije nijesu postojale. Ali mogu sa velikom izvjesnošću reći kako će Crna Gora sigurno izgledati za 10 godina. Biće to jedna od najprestižnijih turističkih, investicionih i biznis destinacija Evrope, društvo daleko višeg standarda stanovništva nego što je to danas i svakako zemlja mira i stabilnosti koja će i suštinski, a ne samo geografski pripadati svijetu najrazvijenijih država.

Na čemu zasnivam ovakvo ubjeđenje? Na činjenici da je Crna Gora u godinama neposredno po obnovi nezavisnosti, dakle u razdoblju nakon 2006. godine zabilježila rekordan rast BDP-a u Evropi i jedan od najviših u svijetu. Globalna kriza prekinula je taj naš napredak, ali je, kako sam objasnio na početku, ove godine započela nova faza uzleta. U Crnoj Gori su prije pedesetak godina na odmor dolazile ondašnje najveće zvijezde svjetskog džet seta - Ričard Barton, Sofija Loren, Đina Lolobriđida... Dočekivao ih je ondašnji predsjednik Jugoslavije Tito koji je ovdje imao ljetnjikovac i danas očuvan u originalnom ambijentu. Vraćamo Crnoj Gori staru slavu i oplemenjujemo je novim sadržajima. U proteklih deset godina nezavisnosti napravili smo od nekadašnje zemlje tipičnih socijalističkih odmarališta prepoznatljivu i prestižnu destinaciju. Sada, kada smo završili velike državne projekte – obnovu nezavisnosti i članstvo u NATO-u, kada je izvjesno da će Crna Gora biti prva naredna članica EU – okrećemo se razvoju i unutrašnjim reformama koje će nas lansirati u svjetsku elitu. Crna Gora je zemlja u ovom regionu u kojoj su se u proteklim decenijama dogodile najveće promjene. Tim tempom nastavljamo.

Da li ste optimista da će svijet koji će naslijediti naša djeca biti bolji od današnjeg?

Vjerujem. I nastojim da sa tim ciljem radim u okvirima koji su na raspolaganju predsjedniku Vlade jedne male ali uspješne države. Ključnim smatram našu sposobnost da na vrijeme prepoznamo najveće globalne izazove i spremnost da na te izazove odgovorimo. Sa druge strane tempo i intenzitet promjena ukazuju da u prepoznavanju i adresiranju izazova moramo biti efikasniji. Ako uspijemo da sačuvamo prirodu – uspjećemo.

Kada ne radite na rukovođenju zemljim šta činite da se relaksirate?

Nažalost, na ovo pitanje ne mogu da odgovorim jer jednostavno slobodnog vremena nemam. Cijena uspjeha koje sam nabrojio na početku ovog razgovora je nepojmljiv intenzitet rada. U takvim situacijama prirodno je da prvo žrtvujemo slobodno vrijeme, žrtvujemo hobije, žrtvujemo druženje sa prijateljima. Ali vjerujem da Crnu Goru sigurnim korakom uvodimo u situaciju u kojoj će funcionisanje sistema biti optimalnije, mnogo više nalik uređenim razvijenim društvima. U takvom sistemu u kojem bi predsjednik Vlade imao i malo vremena za sebe rado bih se vratio onim vidovima relaksacije kakve pamtim iz mladosti. Potičem sa sjevera Crne Gore, iz područja jednog šumovitog nacionalnog parka i najdubljeg

kanjona na svijetu nakon Velikog kanjona Kolorada. Strastveni sam pecaroš, imam opremu za duži boravak u prirodi. Moj izbor za relaksaciju u tom slučaju je moja zemlja, moje okruženje iz djetinjstva i mladosti, moja rijeka iz koje se voda može piti. Dakle, biram povratak netaknutoj prirodi. Bez interneta i bez mobilnog telefona, razumije se.

Koja je posljednja knjiga koju ste pročitali?

„Zakopano ogledalo“, blistava razmišljanja o Španiji i Americi Karlosa Fuentes. Ta knjiga, koja se bavi Španijom sa istorijskih, religijskih i filozofskih aspekata pomogla mi je da proširim znanja i bolje sagledam i neka aktuelna zbivanja u ovoj državi...